

Arbeiderklassen og statsmakten

Taler
Jacob Friis

Dato
30 januar 1927

Sted
Oslo

Omstendigheter
Samlingskongressen, debatt om partiets prinsipprogram

- 1 Jeg hadde ikke tenkt at det var så langt kommet at programmet skulde vedtas
overhodet uten nogen debatt her. Jeg ventet iallfall å høre en innledning fra
felleskomitéen. Når det ikke er skjedd, finer jeg å måtte benytte mig av ordet.
- 5 Etter hvad jeg har latt mig fortelle, er det på Arbeiderpartiets landsmøte igår av
mange talere blitt brukt sterke uttrykk mot Rjukan Arbeiderparti, fordi partiet
ikke, sådan som de andre avdelinger, uten videre vilde akseptere utkastet fra
komitéen, men vedtok å godkjenne programmet med tillegg av en erklæring om
de synspunkter man mener burde være gjeldende. Overfor dette vil jeg ha sagt
10 her, at jeg tror at arbeiderne på Rjukan i evne til selvstendig tenkning og i
solidaritet med arbeiderklassen som helhet i vårt land kan måle sig med
arbeiderklassen noget-så-nær på hvilket som helst sted i landet. Rjukan er et sted
hvor arbeiderne ser klassesamfundet mer direkte i øinene enn tilfelle er på noget
annet sted i Norge, hvor jeg er kjent. Og de står sammen i en eneste forening
15 mot en stor bedrift. Intet sted hvor jeg er kjent, taler samfundsforholdene mer
direkte til arbeidernes klassebevissthet enn nettopp på Rjukan. En politisk
samling hvor Rjukanarbeiderne ikke er med, vilde derfor mangle noget av den
proletariske karakter vi alle ønsker dette parti skal få. Jeg vil også nevne at de har
et utpreget internasjonalt instinkt, fordi deres lønsspørsmål faktisk avgjøres av
20 et fåtall nede i den franske kapitals hovedstod. Jeg tror derfor Madsen kan spare
sig talemåten om Rjukan-arbeiderne. Jeg tror også at hvad min egen deltagelse i
arbeiderbevegelsen angår, har den vært like uegennyttig som hans.

- 25 Det gjorde et sårt inntrykk idag å oppleve at det kom en deputasjon av arbeidere
til en arbeiderkongress. Hvis det skal ha noget formål at vi er kommet sammen
her, må det være for å undersøke og komme på det rene med om det utkast til
prinsipielt program som er fremlagt, virkelig også er identisk med hvad

medlemmene i de to partier ønsker. Da forslaget blev offentliggjort, skrev jeg -
30 og jeg står ved det fremdeles - at det i sitt grunnpreg er kommunistisk, og at det
neppe kunde være laget før den russiske revolusjon. Men når jeg har sett
hvordan de socialdemokratiske organer fortolker programmet, er jeg blitt mer i
tvil om det var riktig å skrive det.

35 Hvad er for oss, som regner oss for kommunister, den vesentligste forskjell
mellem socialdemokratisk og kommunistisk politikk? Idéen om
nødvendigheten av arbeidernes diktatur er sikkert mer levende idag i arbeidernes
sinn enn noen gang før. Vi har sett, at de parlamentariske arbeiderregjeringer
man har hatt, har måttet slippe taket og gå fra uten å ha evnet å utrette noget av
40 vesentlig betydning for arbeiderklassen. Det er disse erfaringer fra andre land vi
plikter å nyttiggjøre oss. I programforslagets punkt 12 nevnes det, at det kan
tenkes at det "kan bli nødvendig i den overgangsperiode, den avgjørende
maktkamp pågår, å bruke alle til rådighet stående midler". Sammenligner vi
dette utkast med det program som er vedtatt av det schweiziske og det
45 østerrikske parti, ser vi at det foreliggende forslag i vesentlige punkter uttrykker
sig langt mindre tydelig. Slik som tiden ligger an, tror jeg ikke det er tidspunktet
nu til å innstille sig på en fredelig parlamentarisk utviklingsperiode. Det er
åpenbart at de kapitalistiske stabiliseringsforsøk bare går ut på å presse mer
arbeidskraft av arbeiderne og øke utbytningen, med stigende arbeidsløshet til
50 følge. Vi nærmer oss for hver dag et nytt katastrofalt sammenbrudd. Sett ut fra
det perspektiv, kan vi ikke nøie oss med å si til arbeiderne at det kan tenkes å bli
nødvendig å gripe til det ene eller annet middel; vi må si, at uten
makterobringen ved proletariatets diktatur kan dette parti ikke føre
arbeiderklassen til seier i Norge. -

55 Taleren fikk forlenget taletid for å fremsette og motivere et endringsforslag. -
Han fortsatte:

Forslaget går ut på en endring av punktene 12 og 13, og er i alt vesentlig en
60 direkte overførsel av hvad det uttales i det schweiziske socialdemokratiske
program. Jeg foreslår at siste passus i punkt 12 blir ombyttet med følgende:

"Ut fra disse erfaringer må partiet innstille hele sin kamp på å forberede
arbeiderklassen til åndelig og fysisk å kunne erstatte borgerklassens herredømme
65 med det arbeidende folks diktatur som ytrer sig gjennom anvendelsen av alle den
erobrede statsmakts midler i arbeiderklassens tjeneste, til å legge grunnvollen for

det nye, sosialistiske samfund."

- 70 Istedenfor punkt 13, første passus, foreslår jeg følgende formulering: "Idet arbeiderklassen erobrer statsmakten, blir dennes vesen og funksjoner forandret. Det kapitalistiske samfunds organer kan ikke utføre disse funksjoner. Det organisatoriske grunnlag for arbeiderklassens diktatur er rådssystemet, som har vist sig å være arbeiderklassens virksomste organisasjon i kampen om den
- 75 politiske makt, for kontroll og ledelse av produksjonen, og for det arbeidende folks virkelige selvvirksomhet. På arbeidslivets grunn må derfor" osv. som forslaget.

- Det vil bli sagt, at når vi drister oss til å foreslå disse endringer, er det for å
- 80 blande kortene og lage mudder, og noen vil kanskje trekke foraktelig på skuldrene. Men vi tror ikke at teorier og "den slags" - for å citere et uttrykk av Halvard Olsen forleden - er noget så uvesentlig. Vi tror det dreier sig om de aller viktigste spørsmål for arbeiderklassen. Og hvis det ikke tillates oss å ha og agitere for disse meninger innen det samlede parti, da vil det ikke være mulig for
- 85 kommunister å stå i dette parti. Hvis samlingen ikke er ledsaget av det klare fremtidsperspektiv som vi anser for nødvendig, da betyr det ikke noget fremskritt eller nogen styrkelse av arbeiderklassen. Vi må ha lov til å si, at til den 2. Internasjonale går vi aldri. Jeg er uenig i den linje det kommunistiske parti har valgt, men ikke desto mindre må vi innstille oss på å komme i et kameratslig
- 90 samarbeide med dette partis medlemmer, til tross for de prinsipielle divergenser som er mellom oss. Men forutsetningen er da at vi ikke kaster overbord de erfaringer som er høstet, og at vi ikke innstiller oss på en ensidig parlamentarisk politikk.

- 95 Når jeg har fremsatt forslaget til endring, er det efter opdrag som valgt representant av de organiserte arbeidere på Rjukan. Det blir vel bare en liten flokk som vil støtte det, og blandt disse tør vi ikke engang regne med dem som er kommet over fra kommunistpartiet. Men vi vil fortsette å tale kommunismens sak innen dette samlede parti, så lenge det er mulighets råd. (Bifall.)

100

Kilde

Samlingskongressen i Oslo 30. og 31. januar 1927. Protokoll over forhandlingene, s. 42-44.

Emneoversikt

Debatt, Innlegg, Partipolitikk

105

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/arbeiderklassen-og-statsmakten>

110

115

120

125

130

135

140